

Mateusz Kita

Budowa programu ubezpieczenia w mikro lub małym przedsiębiorstwie

Ekonomiczne Problemy Usług nr 102, 239-248

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MATEUSZ KITA

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

BUDOWA PROGRAMU UBEZPIECZENIA W MIKRO LUB MAŁYM PRZEDSIĘBIORSTWIE

Wprowadzenie

Mikro i małe przedsiębiorstwa to często przedsiębiorstwa rodzinne¹. W wielu przypadkach stanowią one jedyne źródło utrzymania wielu spokrewnionych ze sobą osób. Z tego punktu widzenia zapewnienie ich trwania powinno być dla głównych interesariuszy bardzo ważne. Tymczasem, ze względu na cechy mikro i małych przedsiębiorstw: działalność oparta na jednej lokalizacji, niewielka liczba pracowników, niewielkie kapitały i aktywa oraz ograniczony portfel kontrahentów, łatwo zauważyć, że przedsiębiorstwa te mogą być szczególnie wrażliwe na niekorzystne zdarzenia losowe.

W niniejszym artykule zaprezentowano teoretyczne podstawy zarządzania ryzykiem oraz ubezpieczeń jako jednego z narzędzi, które do tego mogą służyć. Jego celem jest zaprezentowanie sposobu budowania programu ubezpieczenia w przedsiębiorstwie niewielkich rozmiarów dostosowane do jego specyfiki, czyli wysoka wrażliwość na zdarzenia losowe, niewielkie środki finansowe i mały potencjał organizacyjny.

Autor pragnie wyrazić nadzieję, że przedstawiona koncepcja przyczyni się do większej trwałości małych przedsiębiorstw, co byłoby korzystne zarówno z mikro, jak i makroekonomicznego punktu widzenia.

1. Zarządzanie ryzykiem – podstawy teoretyczne

Zarządzanie ryzykiem definiuje się jako podejmowanie decyzji i realizację działań prowadzących do osiągnięcia przez podmiot akceptowalnego poziomu ryzyka². Mowa jest tu o poziomie „akceptowalnym” lub „optymalnym” a nie „minimalnym” – w zarządzaniu ryzykiem wpisany jest bowiem wybór ekonomiczny. Redukcja ryzyka zwykle wiąże się z utratą korzyści – przynajmniej potencjalnych. Zaprezentowano pokrótce obraz ryzyka w niewielkim przedsiębiorstwie oraz koncepcję zarządzania ryzykiem oraz fragment jego instrumentarium – ubezpieczenia.

1 *Badanie firm rodzinnych – raport końcowy*, red. A. Kowalewska, PARP, Warszawa 2009.

2 K. Jajuga, *Zarządzanie ryzykiem*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 26.

1.1. Ryzyko w mikro i małym przedsiębiorstwie

W literaturze przedmiotu spotkać można dwa sposoby postrzegania ryzyka³ – koncepcję negatywną i neutralną. Koncepcja negatywna definiuje ryzyko jako możliwość nieosiągnięcia oczekiwanego efektu. Ryzyko postrzegane jest jako zagrożenie. Zgodnie zaś z koncepcją neutralną ryzyko może stanowić zarówno zagrożenie, jak i szansę. Oznacza możliwość uzyskania efektu innego niż oczekiwany, zarówno gorszego, jak i lepszego. Obecnie dominującym w ekonomii podejściem jest koncepcja neutralna. Ze względu na tematykę artykułu więcej uwagi poświęcano negatywnym konsekwencjom ryzyka.

Ryzyko, z jakim spotyka się przedsiębiorstwo nie zależy bezpośrednio od rozmiarów organizacji. W literaturze przedmiotu spotyka się wiele klasyfikacji ryzyka. Jedną z bardziej szczegółowych i współczesnych klasyfikacji ryzyka, według obszaru występowania, jest przedstawiona przez Roberta J. Chapmana, wybitnego praktyka zarządzania ryzykiem⁴. Wyróżnia on dwie główne kategorie ryzyka, ryzyko procesów wewnętrznych i otoczenia biznesowego. Na ryzyko procesów wewnętrznych firma ma bezpośredni wpływ. Ryzyko wewnętrzne dzieli się na trzy klasy: ryzyko finansowe, operacyjne i technologiczne. Na ryzyko otoczenia zaś składa się ryzyko ekonomiczne, środowiska naturalnego, prawne, polityczne, rynkowe i społeczne,

Klasyfikacja ta pokazuje rozległość zagadnienia. Nie ma możliwości wskazania obszarów ryzyka, które będą dla niniejszego artykułu szczególnie istotne. Nie ma również możliwości jednoznacznego wykluczenia któregokolwiek z obszarów, jako leżącego poza zainteresowaniem planowania ciągłości działania.

Dla potrzeb niniejszego artykułu warto przytoczyć również jedną z dwudzielnych klasyfikacji ryzyka proponowanych przez Jana Monkiewicza⁵. Dzieli on ryzyko na ubezpieczalne i nieubezpieczalne. Klasyfikacja ta jest istotna, gdyż wskazuje cechy ryzyka, które są niezbędne, aby był możliwy jego transfer poprzez instrumenty finansowe. Dwie podstawowe cechy to mierzalność w pieniądzu i niezależność od stron umowy. Pierwsza cecha jest niezbędna, aby wycenić ryzyko i ustalić ewentualne przepływy pieniężne pomiędzy stronami. Druga z cech zaś jest wymagana, aby umowa transferu ryzyka zakładała równość stron.

Wskazane jest przytoczenie także spojrzenia na ryzyko od strony przyczyny, czyli zdarzeń losowych. Zdarzenia losowe klasyfikować można zależnie od ich prawdopodobieństwa i dotkliwości⁶. W najprostszej, gwarantującej przejrzystość formie, podział ten daje macierz o wymiarach 2 x 2. Oceniając prawdopodobieństwo jako wysokie lub niskie, a dotkliwość jako dużą lub małą otrzymuje się podział na czynniki o niskim prawdopodobieństwie i małej dotkliwości (LFSL – *low frequency, low severity*), niskim prawdopodobieństwie i znacznej dotkliwości (LFHS – *low frequency, high severity*), wysokim prawdopodobieństwie i małej dotkliwości

³ *Ibidem*, s. 13.

⁴ R.J. Chapman, *Simple Tools and Techniques for Enterprise Risk Management*, John Wiley & Sons, Chichester 2006, s. 132–133.

⁵ T. Michalski, *Ryzyko w działalności człowieka w: Podstawy ubezpieczeń, tom I – mechanizmy i funkcje*, red. J. Monkiewicz, Poltext, Warszawa, 2000, s. 31–40.

⁶ *Ibidem*, s. 39.

(HFSL – *high frequency, low severity*), wysokim prawdopodobieństwie i dużej dotkliwości (HFHS – *high frequency, high severity*). Podział ten przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1

Klasyfikacja czynników ryzyka

		Prawdopodobieństwo	
		Wysokie	Niskie
Dotkliwość	Duża	HFHS	LFHS
	Mała	HFLS	LFLS

Źródło: opracowanie własne.

1.2. Współczesna koncepcja zarządzania ryzykiem

Katalog możliwych postaw wobec ryzyka został w literaturze określony już dawno i trudno spodziewać się w nim znacznych zmian. Klarowną prezentacją tych postaw jest ich podział na unikanie (zwane też ograniczaniem), eliminowanie, przenoszenie i akceptację⁷. Rozwój koncepcji zarządzania ryzykiem koncentruje się na organizacji całego procesu, zmianie rozłożenia akcentów oraz wzbogacanie instrumentarium.

W obszarze organizacji zarządzania ryzykiem, za koncepcję wiodącą uznać można *Enterprise Risk Management* (ERM)⁸, w obszarze rozłożenia akcentów zaś – *Business Continuity Management* (BCM)⁹. Objętość niniejszego artykułu nie pozwala na szczegółowy opis tych podejść. Ponadto autor jest świadomy, że w małym przedsiębiorstwie kompleksowe ich wdrożenie byłoby co najmniej trudne. Skupić się należy jednak na głównych przesłaniach, które te podejścia niosą.

ERM głosi ideę holistycznego podejścia do ryzyka. Wskazuje, że analiza ryzyka w ujęciu koszt–korzyść powinna być dokonywana przez każdego z pracowników organizacji przy wykonywaniu każdej czynności oraz podejmowaniu każdej decyzji. Co więcej, głosi że przedsiębiorstwo powinno mieć określoną, spójną politykę wobec ryzyka, określającą w jakich obszarach i w jakiej ilości ryzyko jest akceptowalne dla organizacji. Te ogólne idee mogą i powinny być brane pod uwagę także w prowadzeniu niewielkiego przedsiębiorstwa.

BCM natomiast zwraca uwagę na zdarzenia określone we wcześniejszej części pracy, jako LFHS, i zaleca przygotowanie się na ich wystąpienie. Przedsiębiorcy powinni *a priori* przygotować się do wystąpienia zdarzeń zagrażających trwaniu

⁷ R.J. Chapman, *op.cit.*, s. 188–190.

⁸ Por. R.J. Chapman, *op.cit.* lub B.W. Nocco, R.M. Stulz, *Enterprise Risk Management: Theory and Practice*, „Journal of Applied Corporate Finance” 2006, t. 18, nr 4.

⁹ Por. J.C. Barnes, *A Guide To Business Continuity Planning*, John Wiley & Sons, Chichester 2001 lub A. Hiles, *The Definitive Handbook of Business Continuity Management*, John Wiley & Sons, Chichester 2007.

organizacji i mieć plan działania na wypadek ich realizacji. BCM zaleca formalne przygotowanie i wdrożenie stosownych planów. W przedsiębiorstwach małych bardzo korzystna może być choćby dłuższa dyskusja na ten temat w gronie osób prowadzących działalność.

1.3. Ubezpieczenia – pojęcie i rola

Ponieważ niniejszy artykuł koncentruje się na ubezpieczeniach jako narzędziach zarządzania ryzykiem – warto bliżej przyjrzeć się pojęciu ubezpieczenia i jego roli. W bardzo trafny sposób ubezpieczenie definiuje B. Hadyniuk, nazywając je urządzeniem gospodarczym zastępującym z punktu widzenia jednostki niepewność poniesienia znacznych strat pewnym, ale stosunkowo niewielkim kosztem (składką)¹⁰. Definicja ta doskonale oddaje podstawową rolę ubezpieczenia, jaką jest transfer ryzyka. Dodać należy, że ubezpieczenie uchodzi za jedno z najbardziej efektywnych narzędzi transferu ryzyka zdarzeń losowych – za Warkalą rozumianych jako niezależne od podmiotu nim dotkniętego, nadzwyczajne, losowe i charakteryzujące się statystyczną prawidłowością¹¹. Ze względu na atrakcyjność ubezpieczeń, katalog dostępnych na rynku produktów ubezpieczeniowych, pokrywających rozmaite rodzaje ryzyka, uległ znacznemu rozszerzeniu na przestrzeni lat. W dalszej części artykułu portfel produktów ubezpieczeniowych dobrany do potrzeb przedsiębiorstwa autor będzie nazywał programem ubezpieczenia.

1.4. Program ubezpieczenia jako narzędzie zarządzania ryzykiem

Program ubezpieczenia, o ile jest dobrze zbudowany, może być znakomitym narzędziem zarządzania częścią ryzyka w małym przedsiębiorstwie. Jego podstawowymi zaletami jest z góry określony koszt zabezpieczenia przed pewnym katalogiem ryzyka, możliwość dostosowania do potrzeb i budżetu, minimalne wymagane na administrację nakłady pracy oraz dostęp do specjalistów w razie zajścia konkretnego zdarzenia losowego a także wcześniej – w zakresie prewencji. Zbudowanie właściwego programu ubezpieczenia wymaga pewnej wiedzy i doświadczenia.

2. Budowanie programu ubezpieczenia dla małego przedsiębiorstwa

Zarówno koncepcja ERM jak i BCM rekomendują procesowe podejście do ryzyka. Najczęściej wskazuje się na następujące etapy tego procesu: analiza działalności, identyfikacja czynników ryzyka, ich ocena, pomiar ryzyka, planowanie i zarządzanie¹². Etapy te przystają bardzo dobrze także do budowania programu

¹⁰B. Hadyniuk, *Ubezpieczenie jako urządzenie gospodarcze*, w: *Podstawy ubezpieczeń, tom I – mechanizmy i funkcje*, red. J. Monkiewicz, Poltext, Warszawa 2000, s. 54.

¹¹T. Michalski, *op.cit.*, s. 16.

¹²R. J. Chapman, *op.cit.*, s. 107–200.

ubezpieczenia. Zostaną one omówione bardziej szczegółowo w sposób dostosowany do specyfiki małych przedsiębiorstw.

2.1. Analiza działalności i identyfikacja czynników ryzyka

Działalność mikro i małych przedsiębiorstw jest zwykle dość prosta. Nie można jednak zapominać, że przy budowaniu programu ubezpieczenia nie można koncentrować się wyłącznie na działalności podstawowej. Ponieważ ten etap budowy programu ubezpieczenia jest szczególnie istotny, warto mu poświęcić nieco więcej skromnych zasobów małego podmiotu. Aby analiza miała niezbędną strukturę, jako punkt wyjścia można przyjąć koncepcję łańcucha wartości Portera¹³. Łańcuch wartości szczegółowo klasyfikuje obszary działalności przedsiębiorstwa, dzieląc je na działalność podstawową i pomocniczą. Po drugie, i nawet istotniejsze, koncentruje się na generowaniu przez przedsiębiorstwo przychodów – elementu niezbędnego do trwania organizacji.

Rysunek 1. Łańcuch wartości Portera.

Źródło: opracowanie własne na podstawie M.E. Porter, *Przewaga konkurencyjna. Osiągnięcie i utrzymywanie lepszych wyników*, Helion, Gliwice 2006, s. 65

Analizując ryzyko należy stworzyć listę zdarzeń, które mogą zajść wewnątrz przedsiębiorstwa i w jego otoczeniu, a które zagrażą jego zdolności do generowania środków pieniężnych. Z ubezpieczeniowego punktu widzenia wystarczające będzie zidentyfikowanie określonych grup zdarzeń, takich jak np. zniszczenie zakładu produkcyjnego, roszczenie klienta lub przerwa w dostawach kluczowego materiału. Identyfikacja konkretnych przyczyn zdaje się tu mieć drugorzędne znaczenie.

¹³ M.E. Porter, *Przewaga konkurencyjna. Osiągnięcie i utrzymywanie lepszych wyników*, Helion, Gliwice, 2006, s. 65.

2.2. Ocena i pomiar ryzyka

Ocena i pomiar ryzyka ze względu na ograniczony potencjał organizacyjny wydają się szczególnie trudne dla małych podmiotów. Stosowanie skomplikowanych modeli byłoby często bezzasadne, stąd zalecić można podział czynników ryzyka według prawdopodobieństwa i dotkliwości (przytoczony powyżej). Z ubezpieczeniowego punktu widzenia etap oceny i pomiaru ryzyka ma wskazać dane, które służyć będą decyzji o transferze bądź zachowaniu jakiegokolwiek ryzyka.

Warto podkreślić, że wielu czynników ryzyka nie należy lekceważyć tylko ze względu na małe rozmiary prowadzonej działalności. Oczywiście, zwykle niewielkie rozmiary ograniczają prawdopodobieństwo zajścia zdarzenia losowego, np. pożar jest mniej prawdopodobny w przedsiębiorstwie jednozakładowym niż w posiadającym kilkadziesiąt lokalizacji (oczywiście przy założeniu tej samej branży, zabezpieczeń itp.), podobnie jak roszczenie ze strony klienta częściej będzie się zdarzać podmiotowi o przychodach liczonych w setkach milionów złotych niż takiemu, który nie przekracza miliona złotych rocznie. Z drugiej strony jednak, im mniejsze przedsiębiorstwo, tym wyższa może być dotkliwość zdarzeń losowych. Kwestia szczególnej wrażliwości małych podmiotów na losowe zaburzenia była już omawiana. Warto jednak bliżej spojrzeć na temat potencjalnych szkód, jakie małe przedsiębiorstwo może wyrządzić osobom trzecim. Doskonały będzie tu przykład jednoosobowej działalności, w której wysoko wykwalifikowany spawacz pracuje jako podwykonawca podczas remontów instalacji w rafinerii. Mimo niewielkiej skali działalności, potencjalna szkoda w razie błędu może osiągnąć dziesiątki milionów złotych.

2.3. Planowanie programu ubezpieczenia

W planowaniu punktem wyjścia jest decyzja, które rodzaje ryzyka powinny podlegać transferowi, a które przedsiębiorca chce pozostawić na własnych barkach.

Ze względu na specyfikę małych przedsiębiorstw wskazaną powyżej, można zauważyć, że zapewne relatywnie dużo czynników ryzyka zostanie zakwalifikowanych do grupy LFHS. Jednocześnie, co już również zostało wykazane, w odniesieniu do tych kategorii zdarzeń, ubezpieczenia są najbardziej efektywnym narzędziem transferu ryzyka. Pozostaje to w zgodności z obecną praktyką zarządzania ryzykiem, która koncentruje się na kompensacie zdarzeń losowych o znacznych konsekwencjach finansowych, w szczególności tych, mogących zagrozić trwaniu organizacji.

Należy mieć na uwadze, że każda z decyzji podejmowana przy budowaniu programu ubezpieczenia jest wyborem ekonomicznym. Decydując o zakresie ubezpieczenia mienia czy ustalając sumę gwarancyjną i limity odpowiedzialności w ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej należy uwzględnić ograniczone możliwości finansowe ubezpieczającego. Im bardziej rozbudowany – i co za tym idzie – kosztowny program ubezpieczenia, tym mniejszy zysk z prowadzonej działalności. Pewne minimalne ramy programu mogą być narzucane przez otoczenie przedsiębiorcy. Banki zapewniające finansowanie działalności mogą wymagać odpowiedniego ubezpieczenia mienia, które stanowi zabezpieczenie udzielonych

kredytów. Leasingodawcy mogą określać standard ubezpieczenia mienia użytkowanego przez przedsiębiorcę. Podobnie klienci przedsiębiorcy mogą wymagać określonego standardu ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej.

Podstawowe cele programu ubezpieczenia wynikają z postulowanych przez teorię zasad ochrony ubezpieczeniowej – zasady realności i pełności¹⁴. W skrócie mówią one o tym, że ubezpieczony musi być pewny uzyskania odszkodowania w razie zmaterializowania się ubezpieczonego ryzyka, a odszkodowanie musi w możliwie dużym stopniu rekompensować poniesioną stratę.

W zakresie ubezpieczenia mienia przedsiębiorca może zdecydować się na wybór ubezpieczenia od ognia i innych zdarzeń losowych oraz od kradzieży lub też na ubezpieczenie od każdego rodzaju ryzyka. Program może uzupełnić ubezpieczeniem sprzętu elektronicznego, maszyn od awarii oraz, idącymi w ślad za tymi produktami, ubezpieczeniami utraty zysku (przerwy w działalności). Może rozważać też ubezpieczenie wszystkich rodzajów ryzyka budowy i montażu dla mienia w budowie oraz ubezpieczenie CARGO dla mienia w transporcie. Szersze omówienie poszczególnych produktów wykracza poza ramy niniejszego artykułu. Decyzje o każdym z nich są jednak podobne i odnoszą się do sumy ubezpieczenia, zakresu ochrony oraz poziomu fransyzy.

Odpowiednie ustalenie sum ubezpieczenia jest kluczowe, ponieważ suma ubezpieczenia stanowi górną granicę odpowiedzialności ubezpieczyciela¹⁵; szczególnie istotne jest to w odniesieniu do środków trwałych. Za przytoczonymi już OWU PZU SA¹⁶ (podobne rozwiązania wdrażają niemal wszyscy ubezpieczyciele) środki trwałe mogą być ubezpieczone w wartościach ewidencyjnych brutto i netto (pomniejszych o umorzenie), w wartościach rzeczywistych i odtworzeniowych. Z punktu widzenia postulatu pełności ochrony ubezpieczeniowej, właściwa jest wartość odtworzeniowa. Jej zastosowanie pozwala w razie szkody uzyskać odszkodowanie, odpowiadające kosztowi zastąpienia mienia zniszczonego mieniem nowym o zbliżonych parametrach. Problem związany z jej zastosowaniem, to konieczność właściwej wyceny mienia, co w niektórych przypadkach może być trudne i kosztochłonne. Pewnym półśrodkiem jest zastosowanie wartości księgowej brutto. Przy jej użyciu, zasady wypłaty odszkodowania są podobne, lecz odszkodowanie nie może przekroczyć wartości ewidencyjnej zniszczonego składnika majątku. Dla mienia nowego, wartości odtworzeniowa i ewidencyjna brutto zwykle są zbliżone. Dla mienia starszego, wartość księgowa brutto może być nawet radykalnie zaniżona (jak np. w wypadku budynków, których koszt budowy był przed laty znacząco niższy niż obecnie) lub zawyżona (jak w wypadku zaawansowanych urządzeń technicznych, które tanieją wraz z postępem technicznym). Pierwszy przypadek zagraża pełności ochrony, drugi niepotrzebnie zawyża płaconą składkę. Wartość ewidencyjna netto nie jest właściwa dla ubezpieczenia mienia, ponieważ zwykle nie pozwala

¹⁴ B. Hadyniuk, *op.cit.*, s. 60–64.

¹⁵ Ogólne warunki ubezpieczenia mienia od wszystkich ryzyk dla klienta korporacyjnego ustalone uchwałą nr UZ/432/2007 Zarządu Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej z dnia 26 lipca 2007 r. ze zmianami ustalonymi uchwałą nr UZ/65/2011 z dnia 21 lutego 2011 r. oraz ze zmianami ustalonymi uchwałą nr UZ/135/2012 z dnia 13 kwietnia 2012 r.

¹⁶ *Ibidem*.

na jego odtworzenie. Otrzymana rekompensata w razie szkody ma niewiele wspólnego z postulatem pełności ochrony, gdyż umorzenie jest kategorią księgową i może nie iść w parze z okresem ekonomicznej użyteczności mienia.

Zakres ubezpieczenia w uproszczeniu można określić jako katalog zdarzeń objętych ochroną ubezpieczeniową. Należy mieć świadomość, że jego rozszerzanie powoduje wzrost kosztu programu ubezpieczenia. Przedsiębiorca, który rzetelnie dokonał analizy ryzyka związanego ze swoją działalnością, powinien zadbać, aby zakres obejmował nie zdarzenia najbardziej prawdopodobne, a te, które w największym stopniu zagrożą jego działalności. Zakresem ubezpieczenia powinny być objęte wszystkie koszty, które ubezpieczający musi ponieść, aby wznowić działalność. Podstawową kwestią jest oczywiście koszt odtworzenia mienia. Nie można jednak lekceważyć kosztów uprzątnięcia pozostałości po szkodzie czy kosztów stałych, które przedsiębiorca musi ponosić podczas przerwy w działalności. Dla małych podmiotów istotny jest także utracony zysk, który często służy pokryciu kosztów życia przedsiębiorcy i jego rodziny.

Elementem, który może mieć kluczowy wpływ na koszt programu jest poziom franszyzy. Wyższa franszyza redukcyjna wpływa na koszt programu trójtorowo. Po pierwsze, powoduje, że drobne szkody nie są likwidowane przez ubezpieczyciela. Po drugie, nawet przy większych szkodach – pomniejsza wysokość odszkodowania stanowiącego dla ubezpieczyciela koszt. Po trzecie zaś sprawia, że ubezpieczający działa starannie, gdyż wystąpienie szkody staje się dla niego bardziej dotkliwe – prawdopodobieństwo szkody maleje.

W obszarze ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej sytuacja wygląda nieco inaczej. Ponieważ nie można określić maksymalnej szkody, nie można też mówić o pełności ochrony ubezpieczeniowej. Można wręcz powiedzieć, że każda suma gwarancyjna w pewnych okolicznościach może się okazać zbyt mała. Zrozumiałe jest, że ze względu na skromne środki finansowe, wielu mikroprzedsiębiorców decyduje się na zakup relatywnie niewielkich sum gwarancyjnych. Godzą się oni jednocześnie na to, że ich błąd, skutkujący większą szkodą, będzie ich ostatnim w danej działalności.

Zakres ubezpieczenia w warunkach proponowanych przez większość ubezpieczycieli zawiera pokrycie zarówno szkód w mieniu, jak i szkód osobowych oraz utraconych, wskutek tych szkód, korzyści. Należy jednak starannie przeanalizować katalog dostępnych klauzul dodatkowych i podjąć decyzję o włączaniu ryzyka takiego jak odpowiedzialność cywilna za szkody wyrządzone przez produkt wprowadzony do obrotu, szkody wyrządzone pracownikom, producentowi wyrobu finalnego czy czyste straty finansowe. Baczna uwagę należy zwrócić także na ramy czasowe odpowiedzialności ubezpieczyciela – w zakresie podstawowym, dominująca na polskim rynku jest odpowiedzialność za roszczenia z tytułu szkód powstałych w okresie ubezpieczenia¹⁷. Zdarzają się jednak i inne konstrukcje, np. odpowiedzial-

¹⁷ Ogólne Warunki Ubezpieczenia Odpowiedzialności Cywilnej TUiR Warta SA, obowiązujące od dnia 30 października 2008 r.

ność za konsekwencje działań wykonanych w okresie ubezpieczenia¹⁸. Jeszcze większe zróżnicowanie można spotkać w obszarze odpowiedzialności cywilnej za produkt. Zagadnieniu temu warto poświęcić odrębny artykuł.

Uwagi odnośnie do poziomu franszyzy przedstawione w kontekście ubezpieczenia mienia pozostają w mocy w obszarze odpowiedzialności cywilnej.

2.4. Zarządzanie programem ubezpieczenia

Dobrze zbudowany program ubezpieczenia powinien wymagać minimalnych nakładów pracy na administrację. Warto wskazać jednak, że każda zmiana w prowadzonej działalności lub w otoczeniu przedsiębiorcy wymaga powtórzenia całego procesu. Szczególnie istotne może to być dla młodych mikroprzedsiębiorstw, które szukając swojego miejsca na rynku potrafią bardzo dynamicznie modyfikować zakres swojej działalności. Każdy nowo zidentyfikowany czynnik ryzyka powinien być oceniony pod kątem prawdopodobieństwa i dotkliwości oraz ubezpieczony bądź świadomie pozostawiony.

Podsumowanie

Podsumowując powyższe rozważania warto jeszcze raz podkreślić znaczenie zarządzania ryzykiem dla mikro i małych przedsiębiorców. Szczególna wrażliwość tych podmiotów na zdarzenia losowe powinna sprawić, że ze zdwojoną uwagą będą one analizować czynniki kształtujące ryzyko swojej działalności.

Rynek ubezpieczeniowy w Polsce jest już na tyle rozwinięty, że daje możliwość zabezpieczenia się przed konsekwencjami większości zdarzeń losowych, które nie są zależne od woli ubezpieczonego. Budowa programu ubezpieczenia jest jednak procesem trudnym, wymagającym podjęcia wielu decyzji i akceptacji wielu kompromisów. Ponieważ jednak zachowanie ciągłości działania małego przedsiębiorstwa może decydować o jakości życia jego właściciela i rodziny przez wiele pokoleń – warto poświęcić temu zagadnieniu odpowiednio dużo uwagi.

THE PROCESS OF BUILDING INSURANCE PROGRAM FOR MICRO AND SMALL PRODUCTION ENTERPRISES

Summary

Micro and small enterprises are mostly family-owned and managed. In many cases they constitute a single source of income for many relatives. For this reason ensuring longevity of these enterprises should be highly important for main stakeholders. On the other hand, some traits of small companies such as low number of employees, lean assets and capital as well as a narrow portfolio of customers and suppliers can cause a higher vulnerability for random events.

This article presents theoretical foundations of risk management and insurance. It's goal

¹⁸ Ogólne Warunki Ubezpieczenia Odpowiedzialności Cywilnej zatwierdzone uchwałą nr 65/2012 Zarządu InterRisk S.A. Vienna Insurance Group z dnia 05.07.2012 r.

is to present guidelines for building an insurance program for production companies of small sizes that is in line with their financial and organizational potential as well as with their vulnerability for random events.

The author wishes that these guidelines will result in higher longevity of small enterprises which is valuable both from micro- and macroeconomic point of view.

Translated by Mateusz Kita